

НАУЧНАТА РЕЦЕНЗИЯ КАТО ПРОДУКТ НА ОЦЕНЯВАНЕ И КАТО СРОДЯВАЩ ДУХОВЕН ОПИТ

Яна Рашева-Мерджанова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Този кратък материал споделя личния, но професионален възглед на автора за научната рецензия като особен вид текстови жанр. Представени са предназначението на научната рецензия като лично усещане за „духовно родителство“; релативната специфика на жанра рецензия – групи релативни компоненти; жанровите характеристики на „формиращата“ консултативна рецензия. На текстово равнище научната рецензия владее най-майсторския език-слово за сродяване и пребъждане на споделените общи идеи. Убедена съм, че формирането на такова отношение към родния език не просто като средство за комуникация или (само)идентификация, а като към изначалното Слово (единство на мисъл-воля-изказ-дело), ще научи всеки човек – и малък, и голям, да бъде човек, т.е. да познае силата на материализиращата се мисъл и на смислената материя. Рецензирането като взаимно оценяване в училище, промислено и предложено по този отговорен начин на младите хора, е едно от скритите предизвикателства и изпитания, които ни се дават, за да се провери човешкото ни разумно ниво. Дали да не помислим за въвеждане на жанр и опит в „ученическа рецензия“?

Keywords: genre „scientific review“, spiritual parentship, relative components, forming consultative review, mutual assessment at school, student review

Предназначение на научната рецензия – лично усещане

То се променя през десетилетията, но неизменно остава пътуващо към идеята и духовното сродяване.

Тръгнало от *страха, че не зная* как и какво се пише в рецензията (независимо от „указанията“ и „критериите“), преминало през *притеснението дали ще се хареса* на уважаемата инстанция, през *угризението, че казвам неприятни неща* за рецензирания, до *докосването до живите ядърца идеи* измежду тромавите пластове изречения – като до рубини в купи сено. Да се зарадваш, да се умилиш, че са ти поднесени да ги видиш, да проправиш пътека и да ги пуснеш, да им дадеш правото да бъдат. Усетила съм го като най-интимно предоверяване и ме е изпълвало с трепет, с благодарност за докосването и проникването в нечий дух – част от големия, който бди над всички нас.

Писането на рецензии се превърна в пребиваване в паралелния свят на идеите, който е мой ненакърним и свещен дом. Научих се да чувствам и да работя в живата Ноосфера. Сюжетите на всеки труд, на всяко рецензирано професионално дело се представяха пред мен като драматургии на автентичните идейни отношения и моята задача бе да улесня общуването на тези светове, като позволя и на другите да преминават по мостовете на свързката.

Разбирайки това, рецензираните – хората, авторите, постепенно започнаха да ме търсят не заради самата рецензия, а тъкмо заради тези мостове. Това, мисля, е действителното назначение на всяка рецензия:

- да уплътни контакта между човек (автор) и идея;
- чрез това да уплътни контакта между човеците;
- отново да се върне и да уплътни контакта между идеите.

Рецензирането се изяви като родителство. Нали се казва, че всяко произведение е като *дете*, а процесът на създаване – *раждане*? Е, ако сме логични и както твърдим, че обичаме всички деца и те са социална и жизнена ценност, би трябвало да кажем същото и за произведенията на другите – че ги обичаме и ценим така, както ценим своите собствени. Че не са „мои“ или „твои“, или „негови“, а „наши“, „общи“ идеи – като общи наши деца. И всички сме техни съавтори като родители. Така както детето не може да има един родител, така и идеята има много създатели и съавтори. Рецензентите са осиновители, приемни родители на трудовете и на идеите на другите.

Гледам на себе си като на приемен духовен родител. Това ме прави неуморна и бързаща всеки път. Да не би да закъснявам да помогна.

Релативната специфика на жанра рецензия – групи релативни компоненти

Обектът на рецензиране е неин „абсолютен компонент“ – научното изследване, трудът, продуктът.

Две групи релативни компоненти конструират целостта на рецензията: първо, за рецензирания; второ, за „потребителите“ или за специализираната публика.

Консултативните и етичните компоненти са от първостепенна важност за рецензирания. Информационно-аналитичните и оценъчните компоненти са предимно с първостепенна важност за експертите. Симбиозата им прави жанра рецензия.

Жанрови характеристики на рецензията

Имам дълъг опит като рецензент. На финала (може би междинен) на този път мога да предложа нещо като обяснителен или поне експлицитен термин – „формираща рецензия“, по аналогия с формиращо обучение и формираща оценка. Такава рецензия е насочена не само да:

- измери,
- анализира,

- интерпретира,
- класифицира,
- съпостави,
- ранжира,
- цензурира,
- оцени,
- предложи решение
- и легитимира даден резултат, но и:
- да го стимулира за развитие на положителните му характеристики, като предложи посоки, пътища, начини и средства за това;
- да види съответствията/несъответствията със средата му, като предложи посоки, пътища, начини и средства за оптимизиране на съответствието;
- с това да подпомогне интегрирането му в средата, т.е. да изпълни предназначението си.

Но това означава и рецензията да се ангажира, да се адаптира и интегрира с рецензираното до степен на взаимодействие и ръководещо сътрудничество, т.е. да го консултира.

По друг начин аз не съм могла да рецензирам. Защо? Защото, когато човек се дистанцира и освободи от егото си да бъде *първи* или *основен*, или *водец* „автор“ на някаква идея и осъзнае, че идеята е и на други, и преди, и по време, и след него, тогава се саморазбира, самоприема като съавтор в тази Вселена и като представител на идеята, на опита, на постижението.

Това е път към обективността, към принципността, към неподкупността и точността на оценката. Защото като рецензент се отнася по този начин и към другия автор – само като представител на идеята. Оценката се концентрира върху качеството на представяне на идеята, бележките – върху постижения и негативи, но с цел да се „очисти“ идеята (по примера на дядо Вазов, който не се занимава с хулещите, а с очистване на родния език); да се оптимизира, да се развие по-нататък. Нали всички се трудим в името на идеите, на мисълта и на нейния прекрасен езиков изказ?

Неизбежно такава рецензия е:

- *продължителен процес*;
- *ангажиращ емоционално и духовно процес*, но не с персоналния свят (на Платоновите сенки), а със света на идеите;
- *обективен и безкористен процес* – т.е. в пълна степен естетизиран;
- *ориентиран към успех* – първичен на идеята, а заради нея – и на нейния автор, т.е. рецензията е една пирамидална хуманистична конструкция;
- *доверителен процес* – идеята се доверява между рецензиран, рецензент и независими оценители. Иначе не би оживяла.

А оживяването, завещаването и пребъждането на идеите се случва във и чрез тяхното битийно лоно – езика-слово. Ето защо смирено споделям този си

възглед с милеещите за българския език не като граматика, не като езикова комуникационна култура в равнината на ежедневието, не даже и като личностна култура, а като мост и транслатор между времената на поколенията родови.

Убедена съм, че формирането на отношение към родния език не просто като средство за комуникация или (само)идентификация, а като към изначалното Слово (единство на мисъл-воля-изказ-дело), ще научи всеки човек – и малък, и голям, да бъде човек, т.е. да познае силата на материализиращата се мисъл и на смислената материя. Ключ към дълговечието на личността, възможно не защото е надмогнала другите, а тъкмо защото се е сродила и свързала с тях. Рецензирането (оценяването) на друго е едно от скритите предизвикателства и изпитания, които ни се дават, за да се провери човешкото ни разумно ниво.

И, разбира се, народът отново го е изразил и синтезирал далеч преди мен: „Дай му власт, па му гледай сеира“; „Пази, Боже, сяпо да прогледа“. След което и няма какво да добавя.

Рецензирането, като взаимно оценяване в училище, промислено и предложено по този отговорен начин на младите хора, е едно от скритите предизвикателства и изпитания, които ни се дават, за да се провери човешкото ни разумно ниво. Дали да не помислим за въвеждане на жанр и опит в „ученическа рецензия“?

SCIENTIFIC PRESENTATION AS A SUBJECT TO ASSESSMENT AND AS AN ALLYING SPIRITUAL EXPERIENCE

Abstract. This concise material shares the author's personal but professional conception of the scientific review as a special type of text genre. The purpose of the scientific review is presented as a personal sensation for "spiritual parenthood" - the relative specifics of the review genre – groups of relative components, and the genre characteristics of the "forming" consultative review are also presented. At a text level, the scientific review possesses the most masterly language – a word for becoming allied and for the survival of shared common ideas. I do believe that the formation of such an attitude towards the mother language is not just means of communication or (self-)identification, but that the initial Word (the thought-will-expression-deed unity) will show every person – whether a child or an adult, to be a human – i.e. to recognize the true strength of the materializing thought and of the worth-while matter. Review as a mutual assessment at school being thought over and offered in this responsible way to young people is one of the hidden challenges and trials given to us to test our human-level intelligence. Shouldn't we consider the introduction of a genre or experience in a "student review"?

Yana Rasheva-Merdzhanova, DPS

✉ Sofia University „St. Kliment Ohridski“
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504, Sofia, Bulgaria
E-mail: merdjanova@abv.bg